

Бекитемин
Кочкор-Ата колледжинин
директору, т.п.к., Б.С.Назарбаева

2021-ж.

**Б.Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик
университетинин Кочкор-Ата колледжинин 2021-2025-
жылдарга мамлекеттик тилди өнүктүрүүнүн жана тил
саясатын өркүндөтүүнүн
ПРОГРАММАСЫ**

КИРИШҮҮ

Б.Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик университетинин Кочкор-Ата колледжинде 2021- 2025-жылдары мамлекеттик тилди өнүктүрүүнүн жана тил саясатын өркүндөтүүнүн Программасы Кыргыз Республикасынын Конституциясына, “Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тили жөнүндө” Кыргыз Республикасынын мыйзамына, 2018-2040-жылдары Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясын ишке ашыруунун алкагында, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2020-жылдын 1-октябрында “Кыргыз Республикасында 2020-2025-жылдары мамлекеттик тилди өнүктүрүү жана тил саясатын өркүндөтүү программасын бекитүү жөнүндө” Жарлыгына ылайык иштелип чыкты.

2018-2040-жылдардын мезгилине Кыргыз Республикасын туруктуу өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясында мамлекеттик тилди билим берүүнүн негизги тилине айландыруу зарылдыгы жана мамлекеттик тилди социалдык-коммуникациялык чөйрөдө жайылтуу, мамлекеттик тилдин бириктирүүчү ролун күчөтүү жана көп тилдүүлүктү өнүктүрүү Кыргызстандын элинин биримдигинин негизи болуп эсептелет. Ошону менен бирге КАКта мамлекеттик тилди билүү ар бир окутуучунун, кызматкердин жана студенттин милдети болууга, анын коомдук турмушка активдүү катышуусун жана атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн аныктаган мотивация болууга тийиш.

Бул Программаны ишке ашыруу боюнча практикалык натыйжаларга жетишүү үчүн КАКтын бардык бөлүмдөрүнүн иш-аракеттерин күчөтүү зарыл.

I. Колледжде тил саясатынын учурдагы абалын баалоо

Кыргыз тилин мамлекеттик тил катары дагы бекемдеп, өнүктүрүү үчүн негизги тиешелүү милдеттерди ишке ашыруу зарылдыгы актуалдуу маселе болуп саналат. Мамлекеттик тилди өнүктүрүүнүн концептуалдык негиздерин түзүү менен жыйынтыктуу башкаруу системасын колдонуу аркылуу ишмердүүлүктүн тиешелүү багыттары боюнча иш-аракеттер жүргүзүлүп жатат. Колледжин бардык бөлүмдөрүндө мамлекеттик тил маселелери боюнча директордун буйругунун негизинде атайын жооптуу кызматкерлер дайындалып, алардын иш регламенттери бекитилген.

Иш кагаздарын мамлекеттик тилде жүргүзүү иштери маанилүү зарылчылык шарты менен каралууда. Акыркы учурда иш кагаздарын мамлекеттик тилде жүргүзүү боюнча бир топ иш-аракеттер жүргүзүлүүдө. Жалпы окуу жай боюнча бөлүмдөрдө азыркы учурда иш кагаздарынын дээрлик көпчүлүгү мамлекеттик тилде жүргүзүлсө, чогулуштар, жыйындар, тегерек столдор, семинарлар негизинен мамлекеттик тилде өткөрүлүүдө.

Кийинки учурда окуу процессин методикалык жактан камсыз кылуу максатында мамлекеттик тилде эмгектерди басмадан чыгарууга көп көңүл бурулуп, студенттерге кыргыз тилиндеги окуу куралдарын алуу сунушталып жатат.

Окуу процессинде маалымат технологияларын колдонуу жана программалык иштелмелерди даярдоо боюнча тиешелүү бөлүмдөрүнө, окутуучуларга директордун буйруктары менен тапшырма берилүүдө.

Мамлекеттик тилде окуу-өндүрүштүк, кесиптик жаатында иш кагаздарын жүргүзүүдө колдонууга керектүү окуу-усулдук, түшүндүрмөлүк ж.б. максатта методикалык колдонмолордун, китептердин жана сөздүктөрдүн ж.б. электрондук булактары чогултулуп, колдонууга даярдыктар жүргүзүлүүдө.

Мамлекеттик тил боюнча директордун орун басары менен биргеликте колледжде өткөрүлгөн ачык сабактардын, конференция жана иш-чаралардын окуу жайдын сайтына, маалымат каражаттарына жайгаштырылып турат.

Кыргыз Республикасында 2014-2020-жылдары мамлекеттик тилди өнүктүрүүнүн жана тил саясатын өркүндөтүүнүн улуттук программасынын аткарылышын камсыз кылуу максатында, окуу жайда отчеттор берилип, жыйынтыгы педагогикалык кеңешинде чыгарылып турат. Берилген отчеттордун негизинде окуу жай боюнча төмөндөгүдөй *жетишкендиктерди* белгилөөгө болот:

- колледжде мамлекеттик тилге арналган иш-чаралардын маңызы жана формасы сапаттык жана жыйынтык критерийлерин эске алуу менен өткөрүү;
- жыйындардын, чогулуштардын, массалык, маданий, маалыматтык иш-чаралардын негизинен мамлекеттик тилде өтүшү;
- окуу процессинде колдонууга тиешелүү окуу китептерин, окуу куралдарын, методикалык иштелмелерди даярдап чыгаруу бир топ өстү;
- мамлекеттик тилди өнүктүрүү ишмердүүлүгүн жүргүзүү жаатында тиешелүү документтик башкаруу системасы түзүлүп, уюштуруучулук иш-чаралар жүргүзүлүүдө;
- иште жана иш кагаздарында колдонуу үчүн мамлекеттик тилде которулган сөздөрдүн, сөздүктөрдүн, терминдердин, атоолордун, түшүнүктөрдүн маалыматтык базасы түзүлүп, колдонулушу;

Ошону менен биргеликте төмөнкү багыттар боюнча көйгөйлөрдү эске алуу жана *иштерди күчөтүү зарылдыгы турат:*

- окуу процессин жүргүзүүгө мамлекеттик тилдеги окуу китептеринин жетишсиздиги;
- окуу-методикалык комплекстеринин, кээ бир жумушчу программаларынын мамлекеттик тилде даярдоо;
- кээ бир бөлүмдөрдүн мамлекеттик тил боюнча аткарылган иштердин отчету өз убагында тапшырылбай жаткандыгы;
- кээ бир бөлүмдөрдө иш кагаздарын мамлекеттик тилде жүргүзүү жетишсиз абалда.

Алдыда мамлекеттик тилди өнүктүрүү боюнча жогоруда көрсөтүлгөн багыттар боюнча бир топ иштерди аткаруу милдети турат. Мыйзамдык жана ченемдик талаптарды аткаруу шартында мамлекеттик тил бардык ишмердүүлүгүндө толук кандуу колдонулуп, документтик башкаруу системасында тиешелүү иш кагаздары менен коштолушу керек.

Окуу процессинде мамлекеттик тилди кеңири колдонуу, натыйжалуу технологияларды, инновациялык методдорду жана формаларды киргизүү, видеосабактардын базасын түзүү, инженердик-окутуучулар курамдын мамлекеттик тилде окутуу активдүүлүгүн жогорулатуу механизмдерин ишке киргизүү талаптары негиздүү болуп саналат.

II. Программанын максаты

Мамлекеттик тилди КАКта жайылтуу үчүн жогоруда аталган кемчиликтерди эске алып, программа төмөнкү маселелерди иш жүзүнө ашыруу максатын көздөйт:

- КАКтын Педагогикалык кеңешинде кабыл алынган 2021-2025- жылдары мамлекеттик тилди өнүктүрүүнүн программасында белгиленген иш-чаралардын аткарылышын тиешелүү жетекчилер, аткаруучулар камсыз кылуусун милдеттендирүү;
- окуу процессин кыргыз тилинде жүргүзүү максатында окуу-методикалык, кадрдык, документтик камсыздоо, окуу технологиялар, методдор, программалык продукттарды иштеп чыгуу максатында атайын иш пландар түзүлүп, аларды ишке ашыруу;
- КАКтын жетекчилеринин мамлекеттик тилдин ишмердүүлүктүн багыттарында жүргүзүлүшү жана колдонулушу боюнча жоопкерчилигин күчөтүү;
- кыргыз тилинде заманбап методика жана жаңы техникалык каражаттарды колдонуу аркылуу окутуу максатында тиешелүү маалыматтык жана мультимедиялык программаларды иштеп чыгууну камсыз кылуу.

III. Программаны иш жүзүнө ашыруудагы багыттар боюнча милдеттер

Ченемдик шарттарды аткаруу жана мамлекеттик тилдин ишмердүүлүгүн башкарууну уюштуруу

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тил Мыйзамын ишке ашыруу жана мамлекеттик тилди өнүктүрүү боюнча мыйзамдык, укуктук-ченемдик документтерди, регламенттик көрсөтмөлөрдү топтоо жана тиешелүү кызматкерлерге тааныштыруу.

КРнын Президентине караштуу Мамлекеттик тил боюнча улуттук комиссиянын календарлык иш планы менен таанышуу жана аны аткарууга иш-чараларды көрүү.

Мамлекеттик тил боюнча керектүү ченемдик документтерди (буйруктар, токтомдор, жоболор, көрсөтмөлөр ж.б.) даярдоо жана ишке ашыруу.

Мамлекеттик тилди кеңири колдонуу максатында ар түрдүү маалымат материалдарды, көргөзмө баяндамаларды даярдоо, конференция, семинарларды, тегерек столдорду жана конкурстарды өткөрүү.

IV. Окуу иштери

КАКтын бардык структураларында окутуучулар жана студенттер арасында Мамлекеттик тилди үгүттөө, пропагандалоо иштерин активдүү уюштуруу.

Мамлекеттик тилде базалык атайын адабияттарды, окуу куралдарын, усулдук көрсөтмөлөрдү которууну уюштуруу жана аларды конкурстук негизде чыгаруу. Окутуу процессинде колдонуу үчүн тандоо максатында бардык окуу дисциплиналары боюнча окуу китептеринин жана окуу куралдарынын кыргыз тилинде чыгарылышын колдоо. Терминологиялык комиссия түзүү.

Кыргыз тилинде сабак өткөн мыкты лекторлор үчүн кошумча каржылык кызыктыруу жана сыйлоонун башка түрлөрүн колдонуу системасын киргизүү. Кыргыз тилинде окутуп-үйрөтүүнүн жаңы усулдук ыкмаларын өздөштүрүү, иштеп чыгуу жана аларды колдонуу.

Керектүү багыттар, адистиктер боюнча окутууга кыргыз топторун ачууну улантуу.

Кыргыз тилинде окутула турган адистиктер боюнча окуу пландарын толук кыргыз тилине которуу. Адистиктер боюнча кыргыз тилинде басылып чыккан окуу куралдарына, окуу китептерине, усулдук эмгектерге жана окуу-усулдук комплекстерге (ОУК), видеосабактарга конкурс өткөрүү.

V. Иш кагаздарын мамлекеттик тилде жүргүзүү

КАКда, кадрлар бөлүмүндө, окуу бөлүмүндө жана башка бөлүмдөрдө иш кагаздарын кыргыз тилинде жүргүзүүгө иш-аракеттерди көрүү.

Колледжде бардык деңгээлдеги (педагогикалык кеңеш, администрациялык кеңеш, бөлүмдөр ж.б.) жыйындардын, чогулуштардын, конкурстук комиссиянын протоколдорун мамлекеттик тилде жазууга толук өткөрүү.

КАКтын Уставын ж.б. жалпы Жоболорун кыргыз тилинде жазуу жана которуу.

Иш кагаздарынын мамлекеттик тилдеги уюштурулушун камсыз кылган колдонмолорду, типтүү нускаларды даярдоо, ишмердүүлүккө колдонуу.

VI. КАКта илимий иштерди, инновациялык технологияларды өнүктүрүүдө кыргыз тилин колдонуу чөйрөсүн кеңейтүү

боюнча иш-чаралар:

КАКтын өздөрүнө тиешелүү адистикти мамлекеттик тилде окутуу маселесине байланыштуу илимий-изилдөө иштерин активдүү жүргүзүү. Илимий конференциялардын, симпозиумдардын, семинарлардын кыргыз тилинде өткөрүлүшүнө активдүү иш-аракеттерди көрүү.

Окуу жайдагы жаш изилдөөчүлөрдүн, аспиранттардын мамлекеттик тилде илимий-изилдөө иштерин жүргүзүүсүн колго алуу. Диссертациялардын, авторефераттардын, илимий монографиялардын мамлекеттик тилде жактоого колдоо көрсөтүү, көмөктөшүү жана мамлекеттик тилде илимий изилдөөлөрдү жүргүзүүгө акчалай каражат менен сыйлоо

маселесин чечүү.

Башка тилде чыгарылган илимий баяндамаларга, окуу китептерине, монографиялык жана усулдук эмгектерге ж.б. илимий иштерге кыргыз тилинде аннотация жазуу талабын киргизүү.

Илимий терминдерди, түшүнүктөрдү колдонууну жөнгө салуу, белгиленген тартипте аларды стандартташтыруу жана унификациялоо боюнча техникалык билимдин ар түрдүү тармактарынын адистеринен жана лингвисттерден турган терминологиялык комиссия менен бирдиктүү иш алып барууну улантуу.

VII. КАКта кадрлардын мамлекеттик тилди билүү деңгээлин жакшыртуу иш-чаралары

КАКтын бардык бөлүктөрүндө башка улуттагы окутуучулар менен кызматкерлерге мамлекеттик тилди тиешелүү деңгээлде үйрөтүү боюнча курстарды өтүү.

Тиешелүү инженердик-окутуучулар курамына, окутуучу-көмөкчү курамына жана кызматкерлерге мезгили менен кыргыз тилин билүү деңгээлин билип туруу үчүн жат жазуу акцияларын, тест-сынак өткөрүп туруу.

Кочкор-Ата колледжине жаны кадрларды алууда аларга мамлекеттик тилди тиешелүү деңгээлде билүү талабын шарт катары киргизүү.

Иш-кагаздарын мамлекеттик тилде жүргүзүү үчүн керектүү колдонмолорду даярдоо жана чыгаруу.

Мамлекеттик тилдеги тиешелүү иш-кагаздарынын типтүү нускаларын даярдоо жана колдонуу.

VIII. Мамлекеттик тилди санариптештирүү

Мамлекеттик тилде сабак өтүүгө багытталган мультимедиялык, компьютердик программаларды иштеп чыгуу. Электрондук усулдук каражаттардын жана видеоматериалдардын электрондук базасын түзүү. Мамлекеттик тилди маалымат технологияларынын тилине айлантуу.

IX. Студенттерге тарбия берүүдө, жаштар саясатын жүргүзүүдө жана маданий-массалык иштерди өткөрүүдө кыргыз тилинин ролун көтөрүү боюнча иш-чаралар

Кыргыз элинин каада-салттары, маданияты, тили, адептүүлүк, ыйман ж.б. тууралуу студенттерге кураторлук сааттардын көбүрөөк өткөрүлүшүнө жетишүү.

КАКта өтүлүүчү салтанаттуу кечелерди, майрамдык иш-чараларды (Нооруз, Жаңы-Жыл, 8-март ж.б.), студенттик фестиваль-сынактарды ж.б. кыргыз тилинде өтүшүнө көмөктөшүү. Студенттердин арасында кыргыз тилине байланыштуу ар кандай сынак-конкурстарды, дилбаяндарды өткөрүүгө көмөктөшүү.

Х. Күтүлгөн натыйжалар

2025-жылдан баштап колледждин бүтүрүүчүлөрүнүн мамлекеттик тилди билүү деңгээли жогорку деңгээлге туура келиши;

- студенттердин кесиптик билимди мамлекеттик тилде алууга кепилдигин камсыз кылуу;
- расмий жана башка тилдерде билим берүү менен катар эле мамлекеттик тилде кесиптик билим берүү системасын калыптандыруу;
- билимдин атайын чөйрөлөрүндө активдүү колдонуу үчүн кыргыз тилинин илимий-билим берүүчүлүк стилин калыптандыруу;
- көп тилди билген жана атаандаштыкка жөндөмдүү адистердин жаңы муунун өстүрүү;
- иш кагаздарынын мамлекеттик жана расмий тилдерде жүргүзүлүшү;
- Мамлекеттик тилде жарык көргөн окуу китептеринин, окуу куралдарынын электрондук базасын түзүү;
- Мамлекеттик тил маселеси боюнча илимий-изилдөө иштерин активдештирүү ж.б.у.с. натыйжалар күтүлөт.

ХI. Программаны ишке ашыруу механизми

КАКта Мамлекеттик тилди өнүктүрүү боюнча Программаны ишке ашыруу жыл сайын белгиленүүчү иш-чаралардын планын аткарылышы аркылуу ишке ашырылууга тийиш. КАКтын бардык бөлүмдөрү жыл сайын мамлекеттик тилди өнүктүрүү жана өркүндөтүү боюнча иш-чараларды, пландарды иштеп чыгууга милдеттүү жана пландарды мамлекеттик тил боюнча директордун орун басары бекитет.

Иш-чаралардын аткарылышын координациялоо жана көзөмөлдөө иши КАКтын мамлекеттик тил жана тарбия иштери боюнча директордун орун басарына жүктөлөт.

ХII. Программаны каржылык жактан колдоо

КАКта мамлекеттик тилди өнүктүрүү боюнча Программаны каржылык жактан колдоо окуу жайдын эсебинен, демөөрчүлөрдүн ж.б. каржылык булактардын эсебинен жүргүзүлөт.